

УДК 347.72.01

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.4.11>**Ліліана Сіщук,**

канд. юрид. наук, доцент,

завідувач лабораторії проблем корпоративного права

Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва

імені академіка Ф.Г. Бурчака

Національної академії правових наук України

ПІДПРИЄМНИЦЬКІ ЮРИДИЧНІ ОСОБИ В УМОВАХ РЕКОДИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

В умовах реформування цивільного законодавства відповідно до вимог сучасного економічного та цифрового середовища звернено увагу на інститут юридичної особи, що відіграє важливу роль у цивільному обороті як самостійний суб'єкт правовідношення. У Концепції оновлення Цивільного кодексу України в першу чергу окреслено питання про організаційно-правову форму юридичної особи, а саме про доцільність зміни підходу до закритого переліку організаційно-правових форм юридичних осіб приватного права. У ході проведення наукових дискусій на вказану тематику доведено, що перспектива запровадження поділу юридичних осіб приватного права на товариства та установи відповідає вимогам європейського права та сучасним стандартам ведення бізнесу, що зумовить більш прозорі та уніфіковані правила побудови структури юридичної особи та зробить даний інститут більш гнучким у застосуванні.

На основі аналізу ЦК України у частині поділу юридичних осіб приватного права на товариства та установи, а товариств – на підприємницькі та непідприємницькі з подальшим поділом на підвиди зазначено, що якісна побудова системи юридичних осіб приватного права може мати місце через виокремлення кваліфікуючих критеріїв їх поділу. Основна відмінність між товариствами та установами полягає у визначенні критерію права участі, що зумовлює або не зумовлює можливість набуття статусу учасника (члена) юридичної особи приватного права. Разом із тим кваліфікуючими критеріями відмежування підприємницьких товариств від інших юридичних осіб (непідприємницьких товариств та установ) має бути мета створення і діяльності товариства – це мета отримання прибутку для його розподілу між учасниками товариства, а також наявність у засновника товариства інтересу бути його учасником та набуття ним корпоративних прав, визначених законом та установчими документами товариства. З урахуванням чинних змін у цивільному законодавстві доцільно визначити можливість віднесення до підприємницьких товариств виробничих, сільськогосподарських та споживчих кооперативів, які можуть створюватися з метою отримання прибутку і яким мають бути притаманні всі вищезазначені ознаки підприємницьких товариств.

Ключові слова: організаційно-правова форма, установа, підприємницьке товариство, непідприємницьке товариство, право участі, корпоративні права.

Постановка проблеми. Одним із важливих законодавчих актів України, яким закріплено засади та визначено механізм адаптації вітчизняного законодавства до права ЄС, став Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [1]. Відповідно, серед переліку пріоритетних сфер указаної Програми було зазначено законодавство про компанії. Наступним дієвим кроком у напрямі проведення реформ в Україні та оновлення вітчизняного законодавства до вимог права ЄС стала ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми

державами-членами. Окрім того, за Указом Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 р. № 5/2015 Україна отримала можливість здійснити реформи у сфері корпоративного права.

Ураховуючи зазначені події, на законодавчому полі було оновлено численну кількість нормативних положень у частині корпоративних відносин і оновлено та/або прийнято низку спеціальних законів, що регулюють окремі організаційно-правові форми та види юридичних осіб приватного права. Зокрема, йдеться про прийняття законів України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від

06.02.2018 № 2275-VIII, «Про сільськогосподарську кооперацію» від 21.07.2020 № 819-IX, а також про внесення змін до законів України «Про акціонерні товариства», «Про кооперацію», «Про фермерські господарства» тощо. Указане зумовило внесення змін і до Цивільного та Господарського кодексів України.

Разом із тим одним зі стратегічних напрямів на шляху вдосконалення корпоративного права є прийняття 17 липня 2019 р. Постанови Кабінету Міністрів України № 650 «Про утворення робочої групи щодо рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України», якою утворено робочу групу щодо рекодифікації цивільного законодавства та затверджено Положення про неї. У результаті здійснених напрацювань робочої групи одним із перших етапів роботи стало опублікування Концепції оновлення Цивільного кодексу України.

Згідно з указаною Концепцією, пропонується викласти Розділ II під назвою «Особи» (глави 4–11), у якому закріпити вичерпний перелік організаційно-правових форм юридичних осіб з одночасною відмовою від архаїчних конструкцій юридичних осіб (передусім йдеться про підприємства). Для юридичних осіб, які зареєстровані в організаційно-правових формах, не передбачених ЦК України, повинен бути наданий час для приведення своєї організаційно-правової форми у відповідність до положень ЦК України протягом строку, який буде встановлений законом [2, с. 10]. Зазначені пропозиції змін про закріплення вичерпного переліку організаційно-правових форм юридичних осіб на кодифікованому рівні неодноразово висловлювалися у наукових дослідженнях відомих вітчизняних цивілістів із наведенням переваг такого підходу. Тому, можливо, справді внесення відповідних змін зумовить нові реалії розвитку підприємництва в Україні з більш прозорими та уніфікованими правилами функціонування юридичних осіб приватного права як самостійних суб'єктів права. Водночас залишається відкритим питання про механізм реалізації запропонованих змін у практиці застосування та визначення критеріїв віднесення організацій до конкретних організаційно-правових форм юридичних осіб, перелік яких має бути вичерпним.

Погляди, ідеї та пропозиції щодо розкриття сутності, організаційно-правових форм та видів юридичних осіб приватного права, у тому числі підприємницьких юридичних осіб, можна віднайти у наукових дослідженнях та виступах на науково-практичних конференціях відомих учених Н.С. Кузнецової, В.А. Васильєвої, І.В. Спа-

сибо-Фатєєвої, А.В. Зеліско, О.І. Зозуляк, О.О. Кота, В.Л. Яроцького та ін. Утім, постійне оновлення корпоративного законодавства та проведення реформи шляхом роботи над зміною нормативних положень ЦК України створило нові вектори для дослідження даного питання, що полягає у запровадженні нових правил окреслення кола юридичних осіб приватного права, у тому числі підприємницьких товариств.

Метою статті є розгляд поглядів на питання про закритий перелік організаційно-правових форм юридичних осіб приватного права, що сьогодні пропонується у Концепції оновлення ЦК України, та законодавчі новели у сфері розширення кола підприємницьких товариств, що внесені до чинного ЦК України станом на 2020 р.

Виклад основного матеріалу. В умовах сучасних підходів та змін до цивільного законодавства можна окреслити такі тенденції розвитку нормативного регулювання. Згідно зі ст. 81 ЦК України, всі юридичні особи за критерієм порядку їх створення поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права. Причому вказується, що ЦК України поширює дію свого регулювання на юридичних осіб приватного права. Щодо організаційно-правових форм юридичних осіб приватного права, то останні можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах, установлених законом. На рівні ЦК України (ст. 83) передбачено товариства та установи як основні організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права.

Оскільки у Концепції оновлення Цивільного кодексу України пропонується закріпити у ЦК України закритий перелік організаційно-правових форм юридичних осіб приватного права, то найбільша кількість міркувань із цього приводу зводиться до визначення двох основних організаційно-правових форм – товариств та установ, оскільки це передбачено у чинному ЦК України, але без продовження у ст. 81 речення «та в інших формах, установлених законом». Після опублікування вищезазначеної Концепції вже проведено низку науково-практичних заходів, на яких жваво обговорюються дані питання з урахуванням перспектив внесення таких змін, а також сучасних реалій і проблем, що існують у чинному законодавстві.

Зокрема, одним із таких заходів була ХІХ науково-практична конференція «Учасники цивільних відносин: новації рекодифікації цивільного (приватного) права України», присвячена 99-й річниці зі дня народження доктора юридичних наук, про-

фесора В.П. Маслова, на якій провідні вітчизняні вчені висловили свою позицію «за» чи «проти» піднятої проблематики поділу юридичних осіб приватного права.

У ході проведення вказаної конференції Н.С. Кузнецова [3] висловила думку, згідно з якою організаційно-правова форма – це найкращий ідентифікатор юридичної особи, вичерпний перелік якої має бути в основі вибору організації ведення бізнесу. За прикладом законодавства Нідерландів існують дві організаційно-правові форми юридичних осіб: засновані як договірні об'єднання та як установи і фонди. У контексті зазначеного товариство – це об'єднання майна та осіб. Підприємницьке товариство включає у себе господарські товариства та виробничі кооперативи. Поняття «корпоративні права», закріплене у ст. 167 ГК України, має бути перенесено та деталізовано у ЦК України.

Натомість В.Л. Яроцький [3] виступає за відкритий перелік юридичних осіб. В обґрунтування своїх переконань ученим наводиться приклад приватних підприємств. Відзначаючи спірну позицію щодо сприйняття приватного підприємства як об'єкта чи як суб'єкта права, що по-різному визначається у ЦК України і ГК України, науковець указує, що приватне підприємство варто розглядати як суб'єкт права через призму сприйняття в суспільстві, правовій свідомості громадян та посадових осіб органів державної влади й управління. Окрім того, пропонує звернути увагу на Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» та на Державний класифікатор організаційно-правових форм господарювання, що відображає організаційно-правові форми, закріплені у ЦК України та у ГК України.

Утім, О.О. Кот [3] з вказаного міркування висловився за закритий перелік організаційно-правових форм юридичних осіб. Щодо інших організаційно-правових форм юридичних осіб, що існують де-факто і де-юре, то створення перехідного періоду для приведення у відповідність до закону юридичними особами своєї організаційно-правової форми зумовить передумови для вирішення цього питання. Цей процес вимагатиме певного часу, який буде проходити еволюційно. На тезу про контраверсію закритого переліку юридичних осіб науковець зазначив, що будь-яка свобода, у тому числі конструювання юридичної особи, не є абсолютною. Необхідно враховувати державний інтерес, зокрема врегулювання структури юридичної особи.

І.В. Спасибо-Фатєєва [3] висловлює згоду щодо закритого переліку організа-

ційно-правових форм юридичних у ЦК України, де й має визначитися узагальнений підхід, а не на рівні спеціальних законів.

Отже, на основі зазначених аргументів учених можна дійти висновку про корисність та доцільність запровадження до оновленого ЦК України закритого переліку юридичних осіб приватного права, які поділяються на товариства та установи. Такий поділ юридичних осіб, як уже зазначалося, є традиційним для доктрини пандектного права (Німеччина, Швейцарія), що розрізняють корпорації (союзи) й установи.

Утім, для поділу юридичних осіб приватного права на певні види важливу роль відіграють і кваліфікаційні критерії, за якими їх можна розмежувати. Однією з пропозицій щодо відмежування цих юридичних осіб у вітчизняному праві пропонується критерій поділу юридичних осіб на об'єднання осіб та об'єднання майна. Проте вказаний критерій застосовується не тільки для розмежування правового статусу товариств та установ, оскільки такому ж поділу підлягають господарські товариства – об'єднання осіб (повні та командитні товариства) та об'єднання майна (товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, акціонерні товариства).

У зв'язку із цим варто навести думку І.В. Спасибо-Фатєєвої, що відмінності між такими організаційно-правовими формами – товариствами та установами – проявляються у тому, що учасники товариства задовольняють власний інтерес через участь у товаристві, а установа діє в інтересах не учасників, а інших осіб – вигодонабувачів, дестинаторів. Наступною відмінністю є наявність в учасників товариства права участі, а у засновників установи такого права немає [4, с. 72–73]. Тобто критеріями розмежування товариств та установ є охоронюваний законом інтерес та право участі.

Разом із тим на відміну від установ на рівні ЦК України товариства отримали подальший поділ на підприємницькі та непідприємницькі товариства; підприємницькі товариства – акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з додатковою відповідальністю, повне і командитне товариство та виробничий кооператив (ст. ст. 81, 83–85 ЦК України). Щодо непідприємницьких товариств, то перелік їхніх організаційно-правових форм у ЦК України не визначено. О.І. Зозуляк із цього приводу вказує, що невичерпний перелік організаційно-правових форм юридичних осіб приватного права зумовлює неоднозначність у віднесенні тих чи інших юридичних осіб до числа корпорацій. Зокрема,

йдеться про приватні підприємства, фермерські господарства тощо. Така ситуація змушує або вводити додаткові критерії для розмежування відносин за суб'єктною ознакою, або дещо змінити підхід чи взагалі вибрати інший [5, с. 218].

Згідно з ч. 1 ст. 84 ЦК України, товариства, які здійснюють підприємницьку діяльність із метою одержання прибутку та подальшого його розподілу між учасниками (підприємницькі товариства), можуть бути створені лише як господарські товариства або виробничі кооперативи. Щодо непідприємницьких юридичних осіб, то ч. 1 ст. 85 ЦК України закріплює тільки положення про те, що ці товариства не мають на меті одержання прибутку для його подальшого розподілу між учасниками.

Щодо вказаного поділу товариств на підприємницькі та непідприємницькі А.В. Зеліско вважає, що ключовим критерієм розмежування досліджуваних юридичних осіб є право на розподіл прибутку між учасниками, у зв'язку з чим варто виходити з простого логічного принципу: підприємницькі юридичні особи приватного права мають право розподіляти прибуток між учасниками або членами, а непідприємницькі, відповідно, не мають права його розподіляти між ними [6, с. 95–96]. В.А. Васильєва зазначає, що до юридичних осіб корпоративного типу належать усі організаційно-правові види юридичних осіб, які створені з метою отримання прибутку (підприємницькі) та подальшого його розподілу між учасниками й у результаті створення яких у засновників щодо юридичної особи виникає особливий вид майнових прав зобов'язального характеру, який прийнято називати корпоративним правом [7, с. 139]. О.І. Зозуляк також зазначила, що найбільш оптимальним напрямом удосконалення класифікаційних критеріїв відмежування непідприємницьких юридичних осіб від підприємницьких буде, передусім, указівка на нерозподіл між учасниками (засновниками) одержаного прибутку, а вже далі – конкретизація щодо спрямування його (прибутку) на досягнення відповідної мети діяльності непідприємницької юридичної особи [5, с. 81]. Така позиція вченої аргументована й тим, що більшість непідприємницьких юридичних осіб займається підприємницькою діяльністю заради досягнення своїх статутних неприбуткових цілей.

Разом із тим варто зазначити, що Законом № 819-IX від 21.07.2020 було внесено зміни до ст. 84 ЦК України, згідно з якими розширено вичерпний перелік підприємницьких товариств, а саме зазначено, що до переліку таких товариств, окрім господар-

ських товариств і виробничих кооперативів, варто віднести й сільськогосподарські кооперативи, сільськогосподарські кооперативні об'єднання, що діють із метою одержання прибутку. Зазначені зміни пов'язані з прийняттям нового Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію», згідно з яким передбачено, що сільськогосподарський кооператив може здійснювати діяльність із метою одержання прибутку або без мети одержання прибутку (ч. 3 ст. 5).

Указаний підхід дещо потребує тлумачення, якщо піддати аналізу законодавство про кооперацію. Відповідно до нової редакції Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію», скасовано поділ сільськогосподарських кооперативів за типами на виробничі й обслуговуючі, натомість здійснено поділ на такі, що діють із метою або без мети отримання прибутку. У попередній редакції Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» (втратив чинність від 15.11.2020) зазначалося, що сільськогосподарський виробничий кооператив створювався з метою одержання прибутку, а обслуговуючий кооператив – для організації обслуговування, спрямованого на зменшення витрат та/або збільшення доходів членів цього кооперативу під час провадження ними сільськогосподарської діяльності та на захист їхніх економічних інтересів. Разом із тим чинна редакція Закону України «Про кооперацію» передбачає поділ кооперативів на виробничі, обслуговуючі та споживчі, серед яких тільки виробничі кооперативи створюються з метою отримання прибутку. Окрім того, жодних змін у зазначеному Законі про новий вид кооперації – сільськогосподарський кооператив – немає.

Таким чином, новели законодавства, що регулює кооперативну діяльність, потребують додаткового аналізу в контексті окреслення спільних та відмінних ознак виробничих, сільськогосподарських, обслуговуючих та споживчих кооперативів, оскільки розширення переліку підприємницьких товариств у ЦК України зумовило питання про невключення в їх число споживчих товариств, члени яких теж мають право одержувати частку прибутку, що розподіляється за результатами господарської діяльності між членами споживчого товариства відповідно до їх пайового внеску.

У Законі України «Про кооперацію» (ст. 1) міститься визначення кооперативу, з якого можна виокремити загальні ознаки, притаманні всім типам та видам кооперативів: 1) члени кооперативу об'єднуються на основі членства; 2) кооператив створюється для ведення спільної господарської та іншої

діяльності; 3) метою створення кооперативу є задоволення економічних, соціальних та інших потреб членів кооперативу на засадах самоврядування.

На відміну від інших видів кооперативів у виробничому кооперативі члени зобов'язані брати особисту трудову участь у діяльності кооперативу, а також чітко визначено мету кооперативу – отримання прибутку. Наявність останньої ознаки зумовлює можливість віднесення виробничого кооперативу до підприємницьких товариств, які створюються з метою отримання прибутку для подальшого його розподілу між учасниками товариства.

Варто зазначити, що схожі характеристики містяться у Законі України «Про сільськогосподарську кооперацію», оскільки серед принципів сільськогосподарської кооперації виділено принцип обов'язковості участі члена сільськогосподарського кооперативу, сільськогосподарського кооперативного об'єднання у його господарській та іншій діяльності, що передбачає розподіл доходів сільськогосподарського кооперативу, що діє з метою одержання прибутку, серед його членів пропорційно до їхньої участі у господарській діяльності, а також спрямування (ч. 4 ст. 4). Указані положення містяться й у ст. 12 цього ж Закону, де закріплено основні права та обов'язки члена сільськогосподарського кооперативу, у тому числі право на участь в управлінні кооперативом та право на одержання патронажних дивідендів.

Якщо звернутися до аналізу Закону України «Про споживчу кооперацію», то в останньому зазначено, що первинною ланкою споживчої кооперації є споживче товариство, яке створюється на основі добровільності членства і взаємодопомоги за місцем проживання або роботи для спільного господарювання з метою поліпшення свого економічного і соціального стану (ч. 1 ст. 5). Окрім того, у ч. 4 ст. 6 цього ж Закону вказано, що до прав члена споживчого товариства належить і право на частку прибутку, що розподіляється за результатами господарської діяльності між членами споживчого товариства відповідно до їхнього пайового внеску. Отже, де-юре споживче товариство створюється без мети отримання прибутку, але для задоволення економічного і соціального стану своїх членів, хоча де-факто створення споживчого товариства зумовлює можливість отримання прибутку від господарської та інших видів діяльності для подальшого розподілу між членами товариства. Така особливість регулювання правового статусу споживчих товариств не дає змоги відносити їх і до підприємницьких товариств, адже

останні хоча й мають право здійснювати підприємницьку діяльність, що спрямована на отримання прибутку, але не мають права розподіляти прибуток між учасниками такого товариства.

Проте за загальною характеристикою правового статусу діє правило, що обслуговуючі та споживчі кооперативи відносяться до підприємницьких товариств, оскільки останні створюються без мети отримання прибутку. Проте така позиція є хиткою, адже, незважаючи на те що обслуговуючі та споживчі кооперативи хоча й створюються без мети отримання прибутку, тим не менше здійснюють підприємницьку діяльність для задоволення потреб їхніх членів. Окрім того, згідно із Законом України «Про споживчу кооперацію», члени споживчого товариства мають право одержувати частку прибутку відповідно до їхнього пайового внеску, що є притаманним підприємницьким товариствам.

Варто звернути увагу й на судову практику, що стосується обслуговуючих кооперативів, які хоча й відносяться до неприбуткових організацій, разом із тим судова влада в таких кооперативах визнає наявність корпоративних прав, що явно зумовлює дисбаланс у розумінні сутності таких понять, як «підприємницькі та непідприємницькі товариства», а також «корпоративні права», «право участі», «право членства».

Прогресивними у напрямі вищезазначених позицій є висновки, що містяться у Постанові Великої Палати ВСУ від 24 квітня 2019 р. у справі № 509/577/18. У ході вирішення справи по суті судом установлено, що обслуговуючі кооперативи є корпоративними підприємствами, члени яких мають корпоративні права та між якими виникають корпоративні відносини. Аргументація таких висновків підкріплюється ч. ч. 3, 5 ст. 63 ГК України, згідно з якими за способом утворення (заснування) та формування статутного капіталу кооперативні підприємства відносяться до корпоративних, а за формою власності – до підприємств колективної власності. Окрім того, зазначено, що особливості створення кооперативів та ведення господарської діяльності обслуговуючими кооперативами визначається Законом України «Про кооперацію». За змістом положень ст. ст. 2, 6, 9 цього Закону кооператив є юридичною особою, державна реєстрація якого проводиться в порядку, передбаченому законом. Відповідно до завдань та характеру діяльності кооперативи поділяються на такі типи: виробничі, обслуговуючі та споживчі. За напрямками діяльності кооперативи можуть бути сільськогосподарськими,

житлово-будівельними, садово-городніми, гаражними, торговельно-закупівельними, транспортними, освітніми, туристичними, медичними тощо.

Обслуговуючий кооператив надає послуги своїм членам, не маючи на меті одержання прибутку (ст. ст. 2, 23 Закону України «Про кооперацію»). Разом із тим, указуючи на ст. 167 ГК України, за змістом наведених норм корпоративні права характеризуються тим, що особа, яка є учасником (засновником, акціонером, членом) юридичної особи, має право на участь в управлінні господарською організацією та інші правомочності, передбачені законом і статутними документами. Згідно з положеннями ст. 12 Закону України «Про кооперацію», основними правами члена кооперативу є, зокрема, участь у господарській діяльності кооперативу, а також в управлінні кооперативом, право голосу на його загальних зборах, право обирати і бути обраним в органи управління тощо. Відповідно, члени обслуговуючого кооперативу незалежно від напрямку його діяльності є носіями корпоративних прав, а відносини між його членами та кооперативом, які пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, є корпоративними [8].

Указані положення дублюються й у постановках Касаційного господарського суду (для прикладу, Постанова КГС ВСУ від 10 лютого 2021 р.). Верховний Суд виходить із того, що, відповідно до ст. 167 ГК України, правомочність учасника (акціонера, члена) на участь в управлінні господарською організацією, зокрема шляхом участі в загальних зборах, є однією зі складових частин корпоративних прав [9].

Із наведених аргументів формується міркування, що «право участі», «права на членство» та «корпоративні права» є тотожними поняттями, у зв'язку з чим кооперативи за організаційно-правовою формою відносяться до товариств за критерієм права участі як однієї з правомочностей корпоративних прав, а також вводяться додаткові критерії: спосіб утворення та порядок формування статутного капіталу. Водночас така позиція вказує на відсутність чітких критеріїв поділу кооперативів на підприємницькі та непідприємницькі, що не співпадають із критеріями поділу товариств на відповідні види. Окрім того, у Законі України «Про кооперацію» визначено такі типи кооперативів: виробничі, обслуговуючі та споживчі, які за напрямками діяльності можуть бути сільськогосподарськими, житлово-будівельними, гаражними, торговельно-закупівельними,

транспортними, освітніми тощо. Тому з урахуванням змін у законодавстві варто змінити й підходи до формування типів кооперативів та критеріїв їх поділу, а саме визначити можливість створення виробничих, сільськогосподарських та споживчих кооперативів, причому на рівні спеціальних законів передбачити, що не тільки сільськогосподарські кооперативи, а й споживчі кооперативи можуть створюватися з метою отримання прибутку та без мети отримання прибутку. Також доцільно було б окреслити подальшу долю обслуговуючих кооперативів з урахуванням можливості їх створення за відповідними напрямками діяльності або ж передати їх функції споживчим товариствам, що створюються без мети отримання прибутку.

Висновки

Таким чином, доходимо висновку, що запропонований у Концепції оновлення Цивільного кодексу України підхід про закритий перелік організаційно-правових форм юридичних осіб приватного права відповідає сучасним викликам розвитку ринкового середовища на вітчизняному та міжнародному рівнях та приведення у відповідність до права ЄС. Критерій права участі є тим кваліфікуючим критерієм, що розмежує юридичні особи приватного права на товариства й установи. Разом із тим на відміну від установ на рівні ЦК України товариства отримали подальший поділ на підприємницькі та непідприємницькі товариства, у зв'язку з чим кваліфікуючими критеріями відмежування підприємницьких товариств від інших юридичних осіб приватного права (непідприємницьких товариств та установ) мають бути мета створення і діяльності товариства – отримання прибутку та право на розподіл прибутків між учасниками товариства, наявність у засновника товариства інтересу бути його учасником та набуття ним корпоративних прав, визначених законодавством та установчими документами товариства. Щодо кооперативів як одного з видів товариств доцільно запровадити можливість створення кооперативів із метою отримання прибутку та без мети отримання прибутку і внести корективи у формування їх типів шляхом поділу на виробничі, сільськогосподарські та споживчі кооперативи.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 № 1629-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2004. № 29. Ст. 367. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>.

2. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ : АртЕк, 2020. 128 с.

3. Наукові доповіді за результатами проведення ХІХ науково-практичної конференції «Учасники цивільних відносин: новації рекодифікації цивільного (приватного) права України», присвяченій 99-й річниці зі дня народження доктора юридичних наук, професора В.П. Маслова, організованої кафедрою цивільного права № 1 та № 2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого разом із відділенням цивільно-правових дисциплін НАПрНУ та Харківським обласним осередком Всеукраїнської громадської організації, м. Харків, 12 березня 2021 р.

4. Спасибо-Фатеєва І. Юридичні особи за Цивільним кодексом України. *Право України*. 2014. № 2. С. 70–79.

5. Зозуляк О.І. Проблеми вдосконалення правового регулювання здійснення підприємницької діяльності непадприємницькими організаціями зі статусом юридичної особи. *Право і суспільство*. 2015. С. 76–89.

6. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2017. 571 с.

7. Васильєва В.А. Проблеми розвитку корпоративного права. *Приватне право*. 2013. № 1. С. 135–145.

8. Постанова ВП ВСУ від 24 квітня 2019 р. Справа № 509/577/18. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/81691869>.

9. Постанова КГС ВСУ від 10 лютого 2021 р. Справа № 923/226/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94802500>.

Liliana Sishchuk. Entrepreneurial legal entities in the conditions of recodification of the civil legislation of Ukraine

In the context of reforming civil legislation in accordance with the requirements of the modern economic and digital environment, attention is paid to the institution of a legal entity, which plays an important role in civil turnover as an independent subject of civil law. The Concept of updating the Civil Code of Ukraine first of all outlines the issue of organizational and legal form of a legal entity, namely the expediency of changing the approach to the closed list of organizational and legal forms of legal entities of private law. In the course of scientific discussions on this topic it was proved that the prospect of introducing the division of legal entities of private law into companies and institutions meets the requirements of European law and modern business standards, which will lead to more transparent and unified rules for building a legal entity and make this institution more flexible.

Based on the analysis of the Civil Code of Ukraine in terms of the division of legal entities of private law in society and institutions and companies – in the business and non-business with further divided into subtypes indicated that quality construction of the system of legal entities of private law can take place through separation qualifying criteria for their division. The main difference between companies and institutions is to determine the criterion of the right to participate, which determines or does not determine the possibility of acquiring the status of a participant (member) of a legal entity of private law. At the same time, the qualifying criteria for distinguishing business companies from other legal entities (non-business companies and institutions) should be the purpose of the establishment and operation of the company – the goal of making a profit for its distribution among the members of the company. In addition, the founder of the company must have an interest in being a member and the acquisition of corporate rights defined by law and the constituent document of the company. Taking into account the changes in the civil legislation, it is expedient to determine the possibility of classifying as business associations production, agricultural and consumer cooperatives, which can be created for the purpose of making a profit, which should have all the above characteristics of companies.

Key words: organizational and legal form, institution, business association, non-entrepreneurial partnership, right of participation, corporate rights.

